

## Doctrinevorming in de krijgsmacht

*Joint doctrine is still in its infancy.  
It is not well-vetted nor well understood.*

Generaal J.M. Shalikhavili

**A**ls er één aspect is dat bepalend is voor de manier van optreden van de krijgsmacht, dan is het de militaire doctrine. Onder militaire doctrine kan worden verstaan: datgene wat we met elkaar afspreken en onderwijzen als de beste manier van militair optreden en handelen. Militaire doctrine staat aan de basis van elke vorm van militair optreden. Bovendien is het bepalend voor opleiding en training, organisatiestructuur, en de middelen waarmee taken moeten worden uitgevoerd. Militaire doctrine heeft niet alleen een operationele component. Zij richt zich ook op activiteiten in andere functionele disciplines.

Naast de fundamentele uitgangspunten en principes die aan de basis staan van elk militair optreden, worden in de militaire doctrine drie niveaus onderscheiden: het militair-strategische, operationeel-strategische en het tactisch-doctrinaire niveau. Doctrine op militair-strategisch niveau betreft de uitgangspunten, beginselen en ervaringen die de basis vormen van de strategische planning voor de inzet van de strijd-

krachten. Doctrine op operationeel-strategisch niveau (operationele doctrine) betreft de uitgangspunten, beginselen en ervaringen die de basis vormen voor de geïntegreerde inzet van de strijdkrachten op het niveau van de „theateroperaties” en richt zich daarmee op de planning, organisatie en uitvoering van campagnes. De tactische doctrine betreft de uitgangspunten, beginselen en ervaringen gericht op de inzet van de militaire eenheden op het uitvoerende niveau.

Nog niet zo heel lang geleden riepen de woorden doctrine en doctrinevorming bij de meeste militairen een gevoel op van onbehagen en van „wat moet ik ermee”. Operationele taken werden bijna routinematig uitgevoerd. Daarbij had men in veel gevallen niet door dat de uitvoering van die taken, zoals bv. omschreven in de *Gevechtshandleiding KL*, ook toepassen van doctrine was. Doctrinevorming werd door velen als een vanzelfsprekendheid beschouwd. De relatief stabiele veiligheidssituatie leidde tot doctrinaire variaties op hetzelfde thema: het voeren van het conventionele gevecht tegen een massale verrassingsaanval uit het oosten. Men was bekend met de „vijand”. Het optreden was gericht op het tot staan brengen van dat groot-schalige verrassingsoffensief van de vijand door het voeren van het defensief. Gelijktijdig werd getracht de *status quo ante bellum* te realiseren. Doctrine-ontwikkeling in de periode van de Koude Oorlog werd voornamelijk gestuurd door technologie-ontwikkelingen, de uitkomsten van oefeningen, en door de resultaten van *wargames*. Het concept van *Air Land Battle, Follow-on Forces Attack* en daarmee het optreden tegen het echelonneringsconcept van de Russen, waren voorbeelden van doctrine-ontwikkeling in het begin en midden van de jaren '80. Er was altijd sprake van een gefixeerdheid op het interstatelijke conflict.

Toch waren er ook in de periode van de Koude Oorlog redenen voor andere, aanvullende doctrinevorming. De pijnlijke ervaringen van bv. de Fransen in Indo-China en Algerije, de Amerikanen in Vietnam, alsmede de Russen in Afghanistan toonden de beperkingen aan van de westerse doctrines gericht op het massale conventionele gevecht tussen staten. Ze hadden een voedingsbodem voor de ontwikkeling van nieuwe (variaties van) doctrines moeten vormen. Helaas is dat niet of nauwelijks gebeurd. De redenen zijn wellicht terug te voeren op de hiervoor genoemde gefixeerdheid, de erkenning dat men het intrastatelijke, guerrilla-achtige conflict niet kon beheersen, het be-

schouwen van die conflicten als afwijkingen op het bestaande beeld van conflicten, en sowieso het gegeven dat er in veel landen geen sprake was van directe militaire betrokkenheid bij die conflicten.

De enorme veranderingen in de internationale veiligheidssituatie, de veranderingen in de soort van conflicten (van interstatelijke naar m.n. intrastatelijke met nadruk op het guerrilla en partizanen-achtig optreden), en de nadruk op crisisbeheersingsoptreden in plaats van het optreden in het kader van de collectieve verdediging, hebben sinds kort geleid tot het besef dat een ommezwaai in doctrinair denken noodzakelijk is. Vredes- en humanitaire operaties vragen ander (militair) optreden dan voorheen. Dit soort operaties wordt geleid door andere fundamentele principes zoals instemming, onpartijdigheid en neutraliteit. Niet langer gaat het direct om het daadwerkelijk aanwenden van gevechtskracht of offensief optreden, maar veel meer om het voorkomen van geweld en het zo mogelijk voorkomen van escalatie van een conflict. Ervaringen worden verwerkt, lessen behoren te worden geleerd en beide dienen de *input* voor „nieuwe” doctrines te vormen.

De doctrine behoeft ook aanpassing vanwege het feit dat steeds meer sprake is van het „ineenschuiven” van bondgenootschappelijke verdediging en vredes- en humanitaire operaties. De kans dat we worden geconfronteerd met een grootschalige verrassingsaanval is, zeker de komende jaren, vrijwel nihil. Wel blijven conflicten van grotere omvang mogelijk, maar dan waarschijnlijk als gevolg van *spill-over* van etnisch-nationalistische en politiek-religieuze conflicten aan de periferie van het NAVO-verdragsgebied. Conflicten als gevolg van *spill-over* volgen veeleer culturele scheidslijnen dan soevereine staatsgrenzen. Conflicten zullen dan ook niet aan de periferie van het NAVO-verdragsgebied stoppen. De kans is dus niet denkbeeldig dat wij op „eigen” grondgebied te maken krijgen met conflicten, die geen directe offensieve dreiging met zich meebrengen, maar wel tot een situatie leiden die we doorgaans als een crisis omschrijven. Een dergelijke crisis vraagt om een antwoord in de vorm van vredesoperaties en niet in de vorm van het bekende defensief. Die veranderingen in veiligheidsrisico's en in de internationale veiligheidssituatie, vragen dus om een grondige vernieuwing van het doctrinaire denken. Gelukkig lijken deze veranderingen niet aan de aandacht van de militaire doctrinevormers te zijn voorbij gegaan. Sinds enige tijd zijn er duidelijke aanwijzin-

gen dat doctrine-ontwikkeling binnen de Koninklijke Landmacht en Luchtmacht weer meer aandacht krijgt. Zo is de doctrinecommissie van de Koninklijke Landmacht sinds kort weer geactiveerd en is een *Werkgroep doctrine-ontwikkeling* in het leven geroepen met als opdracht de doctrine KL grondig te heroverwegen, zonodig te herzien, en het concipiëren van de nieuwe *Handleiding Militaire Operaties*. De Koninklijke Luchtmacht kent op haar beurt een *Doctrine-Adviesgroep*, die zich tot doel heeft gesteld binnen korte tijd een doctrine KLu het licht te doen zien en het personeel integraal te informeren over de rol, betekenis en „beste” manier van optreden van luchtstrijdkrachten. Dat deze exercitie gepaard gaat met het besef van verdere professionalisering en kennisvergroting op het gebied van *Air Power* is eens te meer verheugend. Toch moeten we het niet alleen van de *single service* doctrines hebben. Optreden in toekomstige conflicten zal plaatsvinden in ad-hoc coalities. Daarbij zal sprake zijn van *joint* (meerdere krijgsmachtdelen) en *combined* (meerdere landen) optreden. *Joint* betekent niet dat de krijgsmachtdelen altijd alle een evenredige bijdrage moeten leveren. *Joint* betekent dat naar plaats, tijd en omstandigheden een krijgsmachtdeel dominant kan en mag zijn. Dit betekent dan nog niet dat er voor de niet of minder dominante krijgsmachtdelen in dat specifieke conflict geen rol meer is weggelegd in toekomstige conflicten. Het feit dat we meestal gezamenlijk zullen optreden vraagt om een *joint*-doctrine. Een dergelijke doctrine zal het wederzijdse begrip vergroten en inzicht geven in datgene wat we de beste manier van gezamenlijk optreden vinden. Voordat we zover zijn moeten we eerst de krijgsmachtdeeldoctrines voor elkaar hebben. Uiteraard moeten parallel hieraan de andere krijgsmachtdelen worden geïnformeerd en ideeën worden uitgewisseld. Op die manier is een gezamenlijke afstemming mogelijk en kan gelijktijdig aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van *joint*-doctrine. In dit licht is het goed te constateren dat de krijgsmachtdelen de doctrinaire handschoen hebben opgevat.

Op het gebied van doctrinevorming is nog veel te doen. Niet alleen moeten de krijgsmachtdeeldoctrines verder worden ontwikkeld. Veel belangrijker is de hierop volgende stap: die van het bestuderen en toepassen van de doctrine. Pas dan is van echt professionalisme sprake. En daarmee liggen die begrippen direct in elkaars verlengde.